

تاب آوری اجتماعی، انسجام و اتحاد ملی

سید حسن امامی رضوی

استاد گروه های جراحی عمومی و اخلاق پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران

مشاور وزیر و رئیس دبیرخانه شورای عالی سلامت و امنیت غذایی

تعریف تاب آوری اجتماعی

- توانایی یک جامعه برای جذب شوک‌ها، مقابله با بحران‌ها و سازگاری با تغییرات، بدون اینکه ساختارها و پیوندهای اصلی خود را از دست بدهد.
- تاب‌آوری اجتماعی تنها به معنای «بازگشت به وضعیت قبل از بحران (Recovery)» نیست، بلکه شامل: **یادگیری از بحران و ارتقای سطح آمادگی برای آینده** است. جامعه‌ای تاب‌آور، جامعه‌ای است که وقتی ضربه‌ای می‌خورد، نمی‌شکند، بلکه خم می‌شود و سپس با ساختاری قوی‌تر دوباره برمی‌خیزد.

مشخصات (ابعاد) تاب‌آوری اجتماعی

الف) ظرفیت ساختاری: (Structural Capacity)

مربوط به زیرساخت‌هاست. آیا سیستم‌های بهداشت و درمان، شبکه‌های توزیع آب و برق، امنیت غذایی و زیرساخت‌های ارتباطی در برابر بحران مقاوم هستند؟ آیا نهادهای دولتی و قانونی توانایی مدیریت بحران را دارند؟

ب) ظرفیت اجتماعی: (Social Capacity)

(انسجام و پیوستگی). آیا مردم به هم اعتماد دارند؟ آیا شبکه‌های داوطلبانه و گروه‌های محلی فعال هستند که در زمان حادثه به هم کمک کنند؟ (مثلاً همسایه‌ها در زمان زلزله چگونه با هم همکاری می‌کنند).

ج) ظرفیت اقتصادی: (Economic Capacity)

آیا اقتصاد جامعه به قدری متنوع هست که با نابودی یک بخش، کل سیستم سقوط نکند؟ آیا سیستم‌های حمایتی (مانند بیمه یا کمک‌های دولتی) برای جبران خسارت‌های ناگهانی طراحی شده‌اند؟

د) ظرفیت شناختی و فرهنگی: (Cognitive/Cultural Capacity)

مربوط به «دانش» و «نگرش» است. آیا مردم می‌دانند در زمان بحران چه کنند؟ آیا فرهنگ جامعه به گونه‌ای است که در سختی‌ها به جای تضاد، به سمت همبستگی حرکت کند؟

خصوصیات و ویژگی‌های اصلی

۱. انعطاف‌پذیری: (Flexibility) توانایی تغییر سریع روش‌های عملکرد در زمان بحران. (مثلاً تغییر ناگهانی از آموزش حضوری به مجازی در زمان کرونا).
۲. تنوع: (Diversity) تنوع در منابع، مهارت‌ها و راه‌حل‌ها. جامعه‌ای که فقط به یک منبع انرژی یا یک صنعت وابسته است، بسیار آسیب‌پذیر است. تنوع، امنیت ایجاد می‌کند.
۳. توزیع‌شدگی: (Redundancy) یعنی وجود «جایگزین». اگر سیستم اصلی (مثلاً یک مسیر حمل‌ونقل یا یک روش ارتباطی) از کار افتاد، سیستم‌های جایگزین باید فوراً فعال شوند.
۴. خودسازماندهی: (Self-Organization) توانایی گروه‌های محلی و افراد، برای سازماندهی خودشان، بدون اینکه منتظر دستورات سلسله‌مراتبی از بالا به پایین باشند.
۵. یادگیری و تکامل: (Learning & Evolution) جامعه‌ای که از اشتباهات گذشته درس می‌گیرد و قوانین یا زیرساخت‌های خود را بر اساس تجربه بحران‌های قبلی اصلاح می‌کند.

تفاوت انسجام و پیوستگی اجتماعی

- «انسجام (Cohesion)» «پیوستگی (Connectedness)» «در ظاهر بسیار نزدیک هستند، اما در جامعه‌شناسی و مطالعات توسعه، تأکیدشان بر لایه‌های متفاوتی از روابط انسانی است.
- برای اینکه تفاوتشان را به راحتی تفکیک کنیم، می‌توانیم این‌طور نگاه کنیم: **پیوستگی درباره شبکه‌سازی و ارتباطات» است، اما انسجام درباره «کیفیت و دوام این ارتباطات»**
- پیوستگی بیشتر بر «کمیت و گستردگی شبکه روابط» تمرکز دارد. این مفهوم به این اشاره می‌کند که افراد در زندگی روزمره چقدر با یکدیگر در ارتباط هستند.
- انسجام فراتر از صرف «ارتباط» است. این مفهوم بر «ویژگی‌های کیفی و ساختاری» تمرکز دارد. انسجام یعنی اینکه این شبکه روابط، تا چه حد بر پایه «اعتماد»، «عدالت» و «ارزش‌های مشترک» استوار است.
- پیوستگی یعنی «کنار هم بودن»، و انسجام یعنی «یکی بودن» در هدف و ارزش

تجربه های زیسته

- ایثارگری و شجاعت مردم در صحنه نبرد (سر دادن شعار الله اکبر در زمان موشک باران ها در راهپیمایی ها)
- ایثار از زمان و وقت خودشان و حضور مستمر شبانه در میادین و خیابان ها
- از خود گذشتگی رزمندگان (پای لانچرها- رزمندگان دریایی)
- شهادت فرماندگان صحنه نبرد در کنار نیروهای عملیاتی
- از خود گذشتگی کادر سلامت (پرستار بیمارستان خاتم الانبیاء)
- مواسات مردم در ارائه خدمات رایگان به دیگران

چالشهای (فرصت و تهدید های) انسجام اجتماعی

• فرصت ها:

1. حضور مردم در میدان و خیابان
2. همگرایی در اهداف و بزرگ کردن دایره خودی ها
3. توجه به نقاط مشترک (وحدت ملی، که در شعار سال هم توسط مقام معظم رهبری آمده است. نماد پرچم کشور است)
4. اقتدار نظامی و دفاعی
5. هماهنگی میدان و دیپلماسی

تهدید ها

1. تداوم وضعیت ناپایدار در حوزه میدان و دیپلماسی
2. عدم حل مشکل معیشت مردم و ادامه تورم افسار گسیخته (تداوم سیاست های نئولیبرالی)
3. بی توجهی به فساد و رانت خواری
4. غفلت از اقشار آسیب پذیر و افزایش فقر و نابرابری
5. تصمیم گیری های دفعتی و غیر مبتنی بر شواهد (افزایش حقوق و دستمزد در برخی گروه ها و بی توجهی به سایر گروه ها).
6. توجه ناکافی مردم و تحت تاثیر بوغ های تبلیغاتی بیگانه بودن

راهکارها

- همگرایی بیشتر اقشار و دیدگاههای مختلف و استفاده از شور میدانی عموم مردم
- ارتباط بیشتر مسئولین با مردم (حضور میدانی مسئولین)
- توقف سیاست های اقتصادی آسیب زا
- حمایت جدی از گروه های آسیب دیده از جنگ بصورت موضعی
- اجرای برنامه های حمایت روانی بصورت گسترده
- تسریع تعیین تکلیف وضعیت "نه جنگ - نه صلح" و حرکت به طرف زندگی عادی مردم
- تقویت گروه های محلی، جهت حل مشکلات موضعی مردم

